

Білокур Євгенія Ігорівна

*Національний університет “Одеська юридична академія”,
доцент кафедри адміністративного і фінансового права, кандидат юридичних
наук*

ДО ПИТАННЯ ПРО СТАТУС ВИЩОЇ РАДИ ПРАВОСУДДЯ УКРАЇНИ ЯК КВАЗІСУДОВОГО ОРГАНУ

Сучасні реформаційні процеси в Україні, зокрема у сфері правосуддя, породжують нові правові дискусії та наукові пошуки. Так, з прийняттям Закону України “Про вищу раду правосуддя” від 21 грудня 2016 року [1] чи не найбільш обговорюваним питанням стала процедура оскарження рішень дисциплінарного органу щодо притягнення суддів до відповідальності та повноваження Вищої ради правосуддя (далі, ВРП) щодо цього питання, так як системний аналіз таких повноважень викликав обґрунтоване питання щодо статусу ВРП як квазісудового органу.

Статус, повноваження, засади організації та порядок діяльності ВРП стосовно розгляду скарг та здійснення дисциплінарного провадження щодо судді визначаються Конституцією України [2], законами “Про судоустрій і статус суддів” [3], “Про Вищу раду правосуддя”. Так, законодавством передбачено, що скаргу на дії суддів розглядає Дисциплінарна палата, яка складається щонайменше із чотирьох членів ВРП. Якщо суддя, якого притягують до дисциплінарної відповідальності, не погоджується з таким рішенням, він може його оскаржити до ВРП, що розглядає таке звернення у пленарному складі. Водночас, якщо оскаржити рішення до ВРП хоче скаржник, йому необхідно отримати дозвіл самої Дисциплінарної палати. При цьому в розгляді скарги не братимуть участі ті члени ВРП, які ухвалили оскаржуване рішення.

Рішення ВРП ухвалене за результатами розгляду скарги на рішення її Дисциплінарної палати в свою чергу може бути оскаржено до Верховного Суду, однак із суттєвими обмеженнями – предмет оскарження виходячи із аналізу законодавства стосується тільки процедурних питань (ст. 52 ЗУ “Про Вищу раду правосуддя”), а саме: 1) склад Вищої ради правосуддя, який ухвалив відповідне рішення, не мав повноважень його ухвалювати; 2) рішення не підписано будь-ким із складу членів Вищої ради правосуддя, які брали участь у його ухваленні; 3) суддя не був належним чином повідомлений про засідання Вищої ради правосуддя. Право на оскарження до суду рішення ВРП, ухваленого за результатами розгляду скарги на рішення Дисциплінарної палати, має суддя, щодо якого було ухвалено відповідне рішення, та скаржник, якщо рішення Вищої ради правосуддя ухвалене за його скаргою. У випадку скасування судом рішення Вищої ради правосуддя, ухваленого за результатами розгляду скарги на рішення Дисциплінарної палати, Вища рада правосуддя розглядає відповідну дисциплінарну справу повторно.

Кодекс адміністративного судочинства у ст. 266 [3] передбачає кореспондуючі положення: на рішення Вищої ради правосуддя, ухвалене за результатами розгляду скарги на рішення її Дисциплінарної палати, може бути подана скарга до Великої Палати Верховного Суду. Така скарга розглядається за правилами касаційного провадження, встановленими КАСУ. Велика Палата Верховного Суду за наслідками розгляду справи щодо оскарження рішення Вищої ради правосуддя, ухваленого за результатами розгляду скарги на рішення її Дисциплінарної палати, може скасувати оскаржуване рішення Вищої ради правосуддя або залишити його без змін. У випадку скасування судом рішення Вищої ради правосуддя, ухваленого за результатами розгляду скарги на рішення її Дисциплінарної палати, Вища рада правосуддя розглядає відповідну дисциплінарну справу повторно.

Таким чином, можна дійти до висновку, що у справах щодо оскарження рішень дисциплінарного органу щодо притягнення суддів до відповідальності виникла специфічна триланкова система оскарження: Дисциплінарна палата виконує роль першої інстанції, пленарне засідання ВРП – апеляційної, а Верховний Суд – касаційної. Такі положення дають підстави говорити про ВРП як про квазісудовий орган. Як відомо, квазісудовий – це орган, який не входить до судової влади, проте фактично здійснює функції правосуддя. Висновок про те, що ВРП, який не є судом держави, має характеристики «суду» можна зробити із трактування статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [5], так, під час здійснення своїх функцій може розглядатися як «суд» у змістовному значенні цього терміна, отже, фактично є квазісудом, іншими словами, коли адміністративний орган, який розглядає дисциплінарне провадження, забезпечує гарантії ст. 6 Конвенції, то діє як суд, і подальший судовий контроль застосовується в обмеженому обсязі. Тим більше, що за Законом і за практикою, що складається, цей орган набуває статусу квазісудового, фактично судового. Його рішення, практично неможливо оскаржити по суті, вони підлягають оскарженню лише з процедурних питань.

Проте статус ВРП як квазісудового органу є проблемним питанням, з огляду на те, що, по-перше, за Конституцією України ст. 124 правосуддя здійснюється виключно судами і делегування таких функцій іншим органам не допускається. По-друге, як вже зазначалося, той факт, що сучасним законодавством рішення ВРП щодо оскарження рішень дисциплінарного органу стосовно притягнення суддів до відповідальності не може бути оскаржене по суті, тобто щодо питань факту та права, дає можливість трактувати такі положення “невиправданим” обмеженням права на судовий захист, передбаченого ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. На наш погляд, це може призвести до численних звернень з цих питань до Європейського суду з прав людини та прийняття ним рішень, в яких буде вказано на неналежний судовий захист та

недотримання ст.6 Конвенції. Відтак, щоб не допустити узурпації влади одним органом, бо фактично ВРП стає органом першої і єдиної інстанції щодо розгляду справ про притягнення суддів до відповідальності, вбачається за необхідне передбачити можливість перегляду по суті Верховним Судом рішень ВРП, ухвалених за результатами розгляду скарги на рішення її Дисциплінарної палати.

Список використаної літератури:

1. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон від 02.06.2016 № 1402-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
4. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Міжнародний документ від 04.11.1950 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>